

εισήγηση 1ης ημέρας

Κάτι σαν μικρό ιστορικό

Σύγχρονες κοινωνίες,
οργάνωση της καθημερινής ζωής,
«ναρκωτικά», εξάρτηση

«Ναρκωτικά» και
πολιτικά-οικονομικά συμφέροντα

Κρατικές πολιτικές απαγόρευσης,
τα όρια της αντι-απαγορευτικής
προσέγγισης, πρόταγμα

Τα ίδια ιερατεία, οι ίδιοι μάγοι,
οι ίδιες ηγεμονίες τα ίδια συμφέροντα,
με νέες αμφιέσεις, νέες βίβλους,
νέα ξόρκια, νέες εδέμ,
αναδιατυπώνουν την ίδια προτροπή
που κατέθεταν πάντα:
αποχαύνωση και υποταγή.
Σήμερα φοράνε τη στολή
του επιστήμονα, του ψυχιάτρου,
του δημοσιογράφου, του showman,
του κρατικού αξιωματούχου, του μπάτσου,
του «νόμιμου» ή «παράνομου» έμπορα ντόπιας,
υπαγορεύοντας τον τρόπο «φυγής»
από την ασφυκτική καθημερινότητα
που οι ίδιοι επιβάλλουν:
τεχνητές ευφορίες και παυσίπωνα λήθης.

Η ταύτιση της ζωής με την ιδεολογία της απουσίας της,
μόνο μια ουσιαστική δυνατότητα αφήνει στους «από κάτω»:
άρνηση της λοβοτομής,
συντριβή της αυτοκρατορίας των ψευδαισθήσεων.

ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΣΥΝΕΙΔΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ
ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΥΤΟΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ,
ΕΞΩ -ΑΠΟ- ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΕ ΚΑΘΕ ΕΞΟΥΣΙΑ

ΤΕΧΝΗΤΕΣ ΕΥΦΟΡΙΕΣ & ΠΑΥΣΙΠΩΝΑ ΛΗΘΗΣ Η ΛΟΒΟΤΟΜΗ ΒΑΘΑΙΝΕΙ...

διήμερο εκδηλώσεων
ουσίες, εξάρτηση, υποκατάστατα

στον
αυτοοργανωμένο χώρο
αλληλεγγύης & ρήξης

ρεσάλτο

λεωφόρος δημοκρατίας 54
κερατσίνι
(είσοδος από ερμού 9)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κείμενο που ακολουθεί επεξεργάστηκε ως εισήγηση της συζήτησης της 1ης ημέρας, του διημέρου εκδηλώσεων του ΡΕΣΑΛΤΟ (11-12/05/07), σχετικά με το ζήτημα των «ναρκωτικών», ως πεδίου κοινωνικού ελέγχου, αλλοτριωτικής οργάνωσης της καθημερινής ζωής και σημαντικών πολιτικών-οικονομικών συμφερόντων (η 2η ημέρα αφορά την κρατική πολιτική «αντιμετώπισης» της τοξικοεξάρτησης, ιδεολογικά-ποινικά-«θεραπευτικά»). Η εξέταση του ζητήματος σε καμία περίπτωση δεν είναι πλήρης και οριστική, επιχειρήθηκε όμως να περιλαμβάνει τουλάχιστον τις σημαντικές -κατά την κρίση μας- παραμέτρους και να είναι όσο το δυνατόν πιο κατατοπιστική και ξεκάθαρη.

Στην επεξεργασία μας αποφύγαμε τη διασταύρωση με προσεγγίσεις είτε ηθικού χαρακτήρα (καλό/κακό, σωστό/λάθος, υγεία/αρρώστια, διαύγεια/θολούρα) είτε ουσιο-κεντρικού χαρακτήρα (επικέντρωση στην επίδραση κάθε ξεχωριστής ουσίας, έξω από ιστορικά κοινωνικά πλαίσια, συμφέροντα και επιδιώξεις). Βάση μας αποτέλεσε η αναζήτηση των δυνατοτήτων για αυτοκαθορισμό ενάντια στον γενικευμένο ετεροκαθορισμό, για ελεύθερες και ενσυνείδητες επιλογές ενάντια στην ποικιλία των υπαγορευμένων «επιλογών» και τη χειραγώγηση, για ρήξη με ότι δυναστεύει και αποξενώνει τον άνθρωπο ενάντια στον ακρωτηριασμό και την υποταγή.

Άλλωστε, η μόνη περιπέτεια στην οποία αναγνωρίζουμε πραγματική αξία και νόημα, είναι αυτή μιας καθημερινής ζωής ουσιαστικών και ισότιμων σχέσεων, στα πεδία της συναναστροφής, του έρωτα, της συμβίωσης, της συλλογικότητας, της ανθρώπινης επικοινωνίας και δημιουργικότητας, που οργανώνεται με εξωστρέφεια και επιθετικότητα ως συνολική αναμέτρηση με τους ανθρωποδοικητές και τον κόσμο τους, στην προοπτική της ατομικής και κοινωνικής απελευθέρωσης από τα δεσμά της εξουσίας, της εκμετάλλευσης, της αλλοτρίωσης, των διακρίσεων, του καθημερινού θανάτου.

Γιατί σε πείσμα των καιρών, ουτοπία δεν είναι ο αγώνας για την ανατροπή αυτού του γερασμένου κόσμου, αλλά η εντύπωση ότι μπορούμε να συνεχίσουμε να υπομένουμε τον ευτελισμό της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας, με μόνη «διέξοδο» τις υποδεικνυόμενες από την εξουσία αγοραίες εκτονώσεις, τεχνητές ευφορίες, διόδους «φυγής» και καταστάσεις «θεραπευτικής» λήθης.

**αυτοοργανωμένος χώρος
αλληλεγγύης & ρήξης
Ρ Ε Σ Α Λ Τ Ο
Μάης 2007**

Κάτι σαν μικρό ιστορικό

Είναι γεγονός ότι οι άνθρωποι έχουν γνώση της επίδρασης φυσικών-φυτικών ουσιών από αρχαιοτάτων χρόνων, χρησιμοποιώντας τες για σκοπούς είτε θεραπευτικούς είτε εορταστικούς είτε τελετουργικούς. Στα ομηρικά έπη ήδη γίνεται αναφορά στη βρώση του νηπενθούς, το γνωστό μας σήμερα ως όπιο, ενώ ο «κυκεώνας», το «μαγικό κριθαρόζουμο» των ελευσίνιων μυστηρίων, ως βασικό του συστατικό είχε μια ουσία κάτι σαν φυσικό LSD, που περιέχεται στην ερυσσιβώδη όλυρα του μύκητα *claviceps purpurea*, που παρασιτεί στη σίκαλη, το κριθάρι και το σιτάρι. Κρίνοντας άσκοπο να επεκταθούμε σε περισσότερα συγκεκριμένα παραδείγματα, είναι δεδομένες αρκετές αναφορές από διάφορες περιοχές του πλανήτη γύρω από τη σχέση ανθρώπων, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και συνθήκες, με ουσίες όπως το πεγιότι, η ινδική κάνναβη, η ντάντουρα, τα μανιτάρια κ.α. Την ίδια χρονική περίοδο επίσης είναι που ανακαλύπτεται η διαδικασία της ζύμωσης για την παραγωγή οίνου.

Η επισήμανση όμως αυτή από μόνη της, έξω από το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής της, περισσότερο σύγχυση μάλλον προκαλεί παρά λειτουργεί βοηθητικά ή αποκαλυπτικά στην προσπάθεια προσέγγισης της σύγχρονης σχέσης των ανθρώπων με τις διάφορες ουσίες, ακόμα και τις φυσικές. Κι αυτό γιατί από τη μία, οι αρχαϊκές -ή και ακόμα παλαιότερες- κοινότητες των ανθρώπων χαρακτηρίζονται από τελείως διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα (μικρές κοινότητες με απλή διάρθρωση σχέσεων και ισχυρούς εσωτερικούς δεσμούς, οργανική σχέση με τη φύση, απουσία άγχους και σύνθετων κοινωνικών ζητημάτων) και από την άλλη, η επιδίωξη των επιδράσεων συγκεκριμένων ουσιών εκδηλωνόταν μέσα σε ένα πλαίσιο κοινοτικής αυτορύθμισης, σε προσδιορισμένες στιγμές και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις: κοινοτικές γιορτές, μυστηριακές τελετές κ.α., συνήθως με διαστήματα καθαρτήριας προετοιμασίας και πάντα συλλογικά. Δεν αφορούσε δηλαδή μια καθημερινότητα οργανωμένη γύρω από τη χρήση κάθε είδους ουσιών όπως -καθόλου τυχαία- συμβαίνει στις μέρες μας, ούτε ελλόχευε ο κίνδυνος της εξάρτησης που τόσο εκτεταμένη -επίσης καθόλου τυχαία- είναι και πάλι στις μέρες μας.

Γι' αυτό και μέχρι τον μεσαίωνα, εποχή εμφάνισης των πρώτων πόλεων (προοίμιο του αστικού περιβάλλοντος και του καπιταλισμού), δεν εμφανίζονται αναφορές για ανθρώπους εξαρτημένους από κάποια ουσία. Από εκεί κι έπειτα, με πρώτες ουσίες το αλκοόλ και το όπιο, είναι που αρχίζει η ιστορία των εξαρτήσεων. Από την ανάπτυξη μιας διαφορετικής πλέον κουλτούρας προσέγγισης των ουσιών, που παράγεται από τις καταλυτικές και με τον καιρό ολοένα και βαθύτερες και επιταχυνόμενες πολιτικές-οικονομικές-κοινωνικές αλλαγές που επιβάλλονται στη ζωή των ανθρώπων (ιδίως από τον 18ο αιώνα και μετά, με τη βιομηχανική επανάσταση, τη συγκρότηση των κρατών-εθνών και την εγκαθίδρυση του αστικού πολιτισμού), διαμορφώνοντας μια καθημερινότητα όλο και πιο αποξενωτική, αγχωτική και καταπιεστική και γι' αυτό όλο και πιο προσανατολισμένη στη χρήση κάθε είδους ουσιών: υποστηρικτικών (αναλγητικά, ηρεμιστικά, αντικαταθλιπτικά), διεγερτικών (καφεΐνη, νικοτίνη, κοκαΐνη, κρακ, αμφεταμίνες), ευφορικών (χασίς, αλκοόλ), κατασταλτικών (ηρωίνη, όπιο, μεθαδόνη), παραισθησιογόνων (LSD, μανιτάρια).

Κλείνοντας αυτό το υποτυπώδες ιστορικό παραθέτουμε δύο ενδεικτικά παραδείγματα της καταλυτικής διαφοράς στη χρήση της ίδιας ουσίας μέσα σε εντελώς διαφορετικές κοινωνικές συνθήκες. Πρώτον, η λέξη ξενέρωτος μας έρχεται από την αρχαιότητα και αναφερόταν (όπως το υποδεικνύει και η ετυμολογία της) σε εκείνον που δεν νέρωνε τον οίνο του και συνεπώς περνούσε σύντομα σε κατάσταση μέθης, εγκαταλείποντας τη συντροφιά και το σταδιακό ρυθμό ανάπτυξης της ευφορίας της. Σήμερα, που η ζάλη και η μέθη έχουν μετατραπεί σε επιδίωξη, η λέξη χρησιμοποιείται με τον ακριβώς αντίθετο τρόπο. Δεύτερον, οι παραισθησιογόνες ουσίες αποτελούσαν (μαζί με τις ευφορικές) τις κατεξοχήν ουσίες με τις οποίες σχετιζόνταν οι αρχαϊκές κοινότητες, σε μυστηριακές τελετές υπερβατικών αναζητήσεων. Σήμερα, ακόμα κι η περιστασιακή χρήση ψυχεδελικών ουσιών έχει υψηλότερα ποσοστά τραυματικών-φοβικών εμπειριών, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις πρόκλησης περιστασιακών ή μόνιμων ψυχολογικών προβλημάτων.

Σύγχρονες κοινωνίες, οργάνωση της καθημερινής ζωής, «ναρκωτικά», εξάρτηση

1. *Ναρκωτικά: σκόπιμα ασαφής και γενικευτικός όρος, που περισσότερο αποκρύπτει παρά αποκαλύπτει και που σε τελική ανάλυση δε συνιστά ορισμό αλλά εργαλείο σύγχυσης και διαχείρισης ανθρώπων, καταστάσεων, της κοινωνίας ολόκληρης. Γιατί, τελικά, σε τι αναφέρεται ο όρος «ναρκωτικά», σε ουσίες που προκαλούν νάρκωση, σε ουσίες που προκαλούν εξάρτηση ή σε ουσίες που για συγκεκριμένους λόγους (οι οποίοι αναπτύσσονται σε επόμενη ενότητα) βρίσκονται εκτός νόμου; Όσο κι αν προσπαθεί να θολώσει τα νερά το ιατρικό-επιστημονικό κατεστημένο με ορισμούς του τύπου «ναρκωτικά είναι ουσίες τεχνητές ή φυσικές, που δρουν στο κεντρικό νευρικό σύστημα και προκαλούν εξάρτηση του ατόμου από αυτές», η απάντηση είναι το τελευταίο.*

Ενδεικτικά, το αλκοόλ που σήμερα είναι νόμιμο πριν κάποιες δεκαετίες ήταν απαγορευμένο, ενώ με συχνή και υψηλών βαθμίδων χρήση προκαλεί εξάρτηση. Το χασίς που δεν προκαλεί εξάρτηση είναι παράνομο. Επίσης, οι φαρμακοβιομηχανίες παράγουν και διακινούν δεκάδες σκευάσματα με ναρκωτικές ιδιότητες (υπνωτικά, ηρεμιστικά χάπια κ.α.), ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των αντικαταθλιπτικών, αντιψυχωσικών και λοιπών αντίστοιχων φαρμάκων προκαλούν εξάρτηση.

Τέλος, το κατεξοχήν ναρκωτικό (χωρίς εισαγωγικά), η ηρωίνη, παρασκευάστηκε το 1898 από τη φαρμακοβιομηχανία Bayer (ως υποκατάστατο της μορφίνης ενώ χρησιμοποιήθηκε και σε αντιβηχικά σιρόπια), η οποία είχε το μονοπώλιο της μέχρι το 1923, μετά απαγορεύτηκε και πέρασε στα χέρια των παράνομων δικτύων παρασκευής-διακίνησης της.

Για τους λόγους αυτούς όπου ο όρος ναρκωτικά χρησιμοποιείται στο κείμενο μπαίνει εντός εισαγωγικών.

Η ιστορία των «ναρκωτικών»¹ και των εξαρτήσεων², όσο κι αν θέλουν τα πολιτικά και οικονομικά αφεντικά να το αποκρύψουν, είναι άμεσο παράγωγο και αναπόσπαστο μέρος της ιστορίας της κρατικής-καπιταλιστικής εξουσίας. Η οργάνωση της ζωής που επέβαλαν, της εκβιαστικής μετακίνησης στα απάνθρωπα και απρόσωπα αστικά κέντρα -και της συνακόλουθης μοναξιάς της επαρχίας- και γύρω από τις επιταγές της παραγωγικότητας, της εντατικής εκμετάλλευσης κι ενός ολόκληρου πλέγματος πειθάρχησης, ελέγχου και ιδεολογικής σφυρηλάτησης, είναι αυτή που προκαλεί την τάση των ανθρώπων για «φυγή» από την ασφυκτική πραγματικότητα που τους περιβάλλει. Μια τάση που δεν εκδηλώνεται μόνο ως χρήση κάθε είδους ουσιών ή εξάρτηση αλλά και ως ψυχική «ασθένεια» (νευρώσεις, κατάθλιψη, φοβικά σύνδρομα, ψυχωσικά σοκ, σχιζοφρένεια) ή ως διαρκής άνοδος του αριθμού αυτοκτονιών.

Τις τελευταίες μάλιστα δεκαετίες, της κυριαρχικής προτροπής για κατανάλωση (για την εξυπηρέτηση της κερδοφορίας των αφεντικών και την αποβλάκωση των υπηκόων) και της απαίτησης για ανθρώπινη ευελιξία και ταχύτατη προσαρμογή (είτε σε διαφορετικές καταστάσεις μέσα στην καθημερινότητα είτε στα διαρκώς μεταλλασσόμενα κοινωνικά δεδομένα), τα πράγματα έγιναν ακόμα πιο σύνθετα, εκτοξεύοντας στα ύψη τα ποσοστά χρηστών και εξαρτημένων³.

Από τη μια, γιατί το καταναλωτικό μοντέλο ζωής και οι θεαματικές του αναπαραστάσεις αποτελούν τα ίδια μια πραγματικότητα σταθερής και διαρκώς ανατροφοδοτούμενης εξάρτησης. Αφού με την αναγόρευση της κατοχής αντικειμένων και της ανταπόκρισης στα πρότυπα του θεάματος (life style) σε πεδία κοινωνικής αναγνώρισης, ταυτόχρονα με την εισαγωγή και διαφημιστική προβολή διαρκώς νέων, πιο «εξελιγμένων» προϊόντων-δυνατοτήτων (κινητό, Η/Υ, αυτοκίνητο, ηλεκτρονικές συσκευές, ρούχα -βλ. μόδα-, τρόποι και χώροι διασκέδασης και αναψυχής κ.α.), διαμορφώνεται κοινωνικά μια μαζική ψυχολογία στέρσης (επιδίωξη απόκτησης-ανταπόκρισης). Δεν είναι τυχαίες άλλωστε, οι πιο πρόσφατες κατηγορίες εξαρτημένων, από την τηλεόραση, το internet, τα video games, την πορνογραφία, τη δίαιτα κ.α.

Από την άλλη, η απαίτηση για γρήγορη προσαρμογή στις διαφορετικές καταστάσεις της καθημερινότητας (από την κόπωση και τη ρουτίνα της εργασίας, για παράδειγμα, στην ευθυμία και την ψυχαγωγία όπως και αντίστροφα από την ξεκούραση και την χαλαρότητα στην εργασιακή αποδοτικότητα), συνοδεύεται για την επίτευξη της από τη μαζική διάθεση μιας γκάμας βοηθητικών ουσιών. Ο δυνατός καφές ή το τσάι το πρωί βοηθούν στη γρήγορη μετάβαση από την ηρεμία στην ετοιμότητα που απαιτεί η εργασία, ενώ το αλκοόλ ή το χασίς, το απόγευμα ή το βράδυ, βοηθούν στη χαλάρωση, την κοινωνικότητα και τον ύπνο. Για πιο συμβατική χρήση, για τους ίδιους σκοπούς, διατίθεται και σωρεία φαρμάκων, ενώ για «ανέβασμα» και αποδοτικότητα στη διασκέδαση υπάρχει το ecstasy για χορευτικές επιδόσεις, η κοκαΐνη για σπιντάρισμα

ή για όσους θέλουν να «χαθούν» τα τριπάκια, η ηρωίνη κ.α. Από την άλλη, όποιος κάνει βραδινή κατάχρηση κάποιας ουσίας (αλκοόλ, νικοτίνη κ.α.) μπορεί την επόμενη μέρα να πάρει τα ακετυλοσαλικυλικά σκευάσματα, όπως ασπιρίνες, deron, panadol, τα οποία εξουδετερώνουν τις αρνητικές συνέπειες. Για όποιον κάνει κατάχρηση φαγητού, υπάρχουν ανάλογα σκευάσματα όπως maalox, simeco, όπως επίσης και για εκείνους που εμφανίζουν καταθλιπτικές τάσεις ή η διάθεση τους παρουσιάζει μεταπτώσεις (ηρεμιστικά, αντικαταθλιπτικά κλπ).

Αυτά τα κοινωνικά φαινόμενα, βέβαια, δεν είναι και τόσο νέα. Αυτό που είναι καινοφανές είναι η «αποτελεσματικοποίηση» της χρήσης τέτοιων ουσιών. Δε χρησιμοποιούνται, δηλαδή, μόνο σε εξαιρετικές κοινωνικές περιστάσεις, όπως σε κάποια γιορτή ή λόγω ενός δυσάρεστου γεγονότος, αλλά όλο και περισσότερο ως αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής για την εξυπηρέτηση της κοινωνικής «ενσωμάτωσης» και «αποδοχής» καθώς και της εργασιακής και ψυχαγωγικής αποδοτικότητας. Πρόκειται για την παροχή βοηθητικών μέσων -νόμιμων ή παράνομων- για την αύξηση της έντασης των στιγμών, τη «διέξοδο» από τα βάσανα, την εύκολη και γρήγορη προσαρμογή στις καθημερινές απαιτήσεις. Αυτή η ικανότητα, μάλιστα, έχει αναχθεί σε βασική αξία των σύγχρονων κοινωνιών και απαραίτητη ιδιότητα του ανθρώπου της εποχής μας.

Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι είναι η σύγχρονη οργάνωση της ζωής από τα πολιτικά και οικονομικά αφεντικά, τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις τους -αυτή η ασφυκτική καθημερινότητα των απάνθρωπων ρυθμών, των διαρκών υπαγορεύσεων και απαγορεύσεων, των κανονιστικών πλαισίων εκπαιθάρχησης και του γενικευμένου ελέγχου, της εντατικής εκμετάλλευσης και της υποταγής- που προκαλεί τις τάσεις «φυγής» και τις αυτοκαταστροφικές αντιδράσεις των ανθρώπων και αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία της εκτεταμένης χρήσης κάθε είδους ουσιών, με κορυφή του παγόβουνου εκείνες που αποκαλούν «ναρκωτικά» και απώτερο σημείο αυτής της διαδικασίας την ύπαρξη όλο και περισσότερων εξαρτημένων.

Κι αν αυτοί για τη διασφάλιση των προνομίων τους επιβάλλουν μια ζωή-φυλακή, κενή ελευθερίας, οράματος και ουσίας, διακινώντας κάθε είδους «παυσίπονο», για να ηρεμήσουμε, να ξεχάσουμε, να αντέξουμε, να τους ξαναπροσφέρουμε τη δημιουργικότητα μας, τις πνευματικές και σωματικές μας δυνάμεις ή για να ακρωτηριαστούμε και να βγούμε εκτός παιχνιδιού αν είμαστε πολύ απροσάρμοστοι για τον κόσμο τους, το ερώτημα που αναπόφευκτα προκύπτει είναι γιατί εμείς να ανταποκρινόμαστε στις υποκινήσεις τους και να αποδεχόμαστε τον αποπλισμό των επιθυμιών, της συνείδησης και των δυνατοτήτων μας;

2. *Εξάρτηση (έξω-άρτηση): κρέμασμα, στήριγμα από κάτι το έξω και όχι από τον εαυτό.*

3. *Στον ελλαδικό χώρο το φαινόμενο της εξάρτησης πρωτοεμφανίζεται στις δεκαετίες '20-'30, γεγονός που αποτυπώνεται και σε ρεμπέτικα τραγούδια της περιόδου. Η χρονική στιγμή δεν πρέπει να θεωρηθεί τυχαία, αφού το 1920 είναι η χρονιά της πρώτης απαγορευτικής νομοθεσίας του ελληνικού κράτους κατά της -εκτεταμένης μέχρι τότε- καλλιέργειας, διακίνησης και χρήσης χασίς. Ωστόσο, το ζήτημα των «ναρκωτικών», του ραγδαίου πολλαπλασιασμού των εξαρτημένων αλλά και της ευρείας χρήσης κάθε είδους ουσιών -με τον χαρακτήρα που περιγράφουμε στη συγκεκριμένη ενότητα- εμφανίζεται, στα τέλη της δεκαετίας του '70, με διαφορά 10-15 χρόνων από τα άλλα δυτικά κράτη, για να γνωρίσει πραγματική απογείωση από τη δεκαετία του '80 κι έπειτα. Είναι η ίδια περίοδος που η πρέζα εισέρχεται μαζικά στις νεολοιίστικες πιάτσες, κυρίως των αμφισβητιών και των διαφορετικών από τα κυρίαρχα πρότυπα.*

«Ναρκωτικά» και πολιτικά-οικονομικά συμφέροντα

1. Ο όρος «μηδενική ανοχή», που χρησιμοποιείται ευρέως σήμερα από τα κρατικά επιτελεία, εισήχθη τη δεκαετία του '70 με την κήρυξη του πολέμου κατά των «ναρκωτικών».

2. Οι «Μαύροι Πάνθηρες», ριζοσπαστική οργάνωση για τα πολιτικά δικαιώματα των αφροαμερικανών στις ΗΠΑ, υπέστησαν σοβαρές απώλειες τη δεκαετία του '70 με την κήρυξη του πολέμου κατά των «ναρκωτικών», αφού αυτός έθεσε ως πρώτη προτεραιότητα εκείνους που διαφωνούσαν εντός των ΗΠΑ με το πολιτικό-κοινωνικό κατεστημένο. Το κυνήγι της κατοχής και χρήσης «ναρκωτικών» ξεκίνησε από τις γραμμές των χίπις και σύντομα στράφηκε, με εκτεταμένες έρευνες, σε ομάδες όπως οι Μαύροι Πάνθηρες και όσους υποστήριζαν τα ίσα πολιτικά δικαιώματα. Πολλοί ήταν αυτοί που φυλακίστηκαν για χρήση μαρικουάνας ή κατοχή μικροποσοτήτων «ναρκωτικών».

3. Τη δεκαετία του '80 πραγματοποιήθηκε, σε πανευρωπαϊκή κλίμακα, ευρεία καταγραφή συμμετεχόντων σε πολιτικούς-κοινωνικούς χώρους αγώνα, με πρόσχημα τις έρευνες για «ναρκωτικά».

4. Η ευρωπαϊκή αστυνομία EUROPOL, κατά το πρότυπο της INTERPOL, συγκροτήθηκε με κύριο επιχείρημα-πρόσχημα την ανάγκη πανευρωπαϊκού συντονισμού στον πόλεμο κατά των «ναρκωτικών».

Από την εποχή των δύο διαδοχικών πολέμων του οπίου που πραγματοποίησε η βασίλισσα της Αγγλίας Βικτώρια, στα μέσα του 19ου αιώνα, κατά της Κίνας, στο όνομα του ελεύθερου εμπορίου, για να αρθεί η κινέζικη απαγόρευση εισαγωγής και διακίνησης των τόνων οπίου που ο αγγλικός στόλος μετέφερε από τις αγγλικά ελεγχόμενες φυτείες στην Ινδία, μέχρι την κατακόρυφη αύξηση στην παραγωγή ηρωίνης στο Αφγανιστάν, μετά την «αντι»τρομοκρατική επέμβαση των συμμαχικών δυνάμεων με επικεφαλής τις ΗΠΑ το 2001, το ζήτημα «ναρκωτικά» αποτελεί ένα κεφαλαιώδες πεδίο πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων σε πολλά επίπεδα.

Η αγορά των «ναρκωτικών» αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα πεδία της παγκόσμιας οικονομίας. Στο 8% του παγκόσμιου ΑΕΠ υπολογίζεται, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, που μιλούν για ετήσιο τζίρο που ξεπερνάει τα 500 δις δολάρια (μπορούμε βέβαια να υποθέσουμε ότι το ποσό είναι αρκετά μεγαλύτερο). Πρόκειται, μάλιστα, για μια οικονομική δραστηριότητα, που, από τη μία, δεν υπόκειται σε καμία φορολόγηση και από την άλλη, έχει ποσοστό κέρδους, από την παραγωγή ή την καλλιέργεια -ανάλογα την ουσία- μέχρι την τελική πώληση προς χρήση, έως και 17.000% (περίπτωση ηρωίνης). Μιλάμε, δηλαδή, για ασύλληπτη συσσώρευση κεφαλαίων, η οποία εξυπηρετείται κι από το καθεστώς «παρανομίας», που διατηρεί τις τιμές και συνεπώς την κερδοφορία σε δυσθεώρητα ύψη (για κανένα είδος τόσο μαζικής παραγωγής-κατανάλωσης δε συμβαίνει κάτι ανάλογο στην «επίσημη» οικονομία). Αν αναλογιστούμε ότι ένα μικρό μέρος από αυτά τα κεφάλαια αρκούν για τη συντήρηση-επέκταση της ίδιας δραστηριότητας (καλλιέργεια, παραγωγή, δίκτυα διακίνησης & προστασίας), τότε αντιλαμβανόμαστε ότι τα περισσότερα κέρδη από αυτόν τον κύκλο «παρα»οικονομίας εισέρχονται ως επενδύσεις -ξέπλυμα «μαύρου χρήματος» το ονομάζουν- στην επίσημη οικονομία, αποτελώντας σημαντικό αιμοδότη της. Πρέπει, λοιπόν, να θεωρείται δεδομένο ότι η «επίσημη» οικονομία και τα κρατικά επιτελεία καθόλου δε θέλουν την εξαφάνιση ή τον αποκλεισμό αυτών των σημαντικών κεφαλαίων και συνεπώς αυτής της οικονομικής δραστηριότητας, παρ' όλες τις καταγέλαστες κατά καιρούς δηλώσεις τους περί του αντιθέτου. Εξάλλου, μην ξεχνάμε και τις άμεσες οικονομικές απολαβές κρατικών αξιωματούχων από τα «κυκλώματα» -κομματικά στελέχη, δικαστικοί, κάθε βαθμίδας μπάσοι- για τους σκοπούς της ανοχής, της κάλυψης ή ακόμα και της αгаστικής συνεργασίας.

Σχετικά με τα πολιτικά συμφέροντα η λίστα είναι μεγαλύτερη και σημαντικότερη. Οι «ναρκωτικές» ουσίες και η εξάρτηση από αυτές συμβάλλουν αποφασιστικά στον έλεγχο και τον προληπτικό ακρωτηριασμό των ανήσυχων συνειδήσεων -ιδιαίτερα στις γραμμές των νεολαίων- για τον δραστικό περιορισμό των πιθανοτήτων

έμπρακτης και εκτεταμένης αμφισβήτησης του εξουσιαστικού-εκμεταλλευτικού κοινωνικού μοντέλου και των θιασωτών του. Μάλιστα, έχουν χρησιμοποιηθεί από τους εξουσιαστές -πέρα από τους σκοπούς του προληπτικού αφοπλισμού- και ως μέσο χημικής καταστολής ριζοσπαστικών-ανταγωνιστικών κοινωνικών κομματιών. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις περιπτώσεις του κοινωνικού -και αιχμηρά αντιπολεμικού- κινήματος στις ΗΠΑ τη δεκαετία του '60, τους πολυπληθείς, δραστήριους και γι' αυτό ενοχλητικούς-επικίνδυνους για το σύστημα πολιτικοκοινωνικούς χώρους αντιεξουσιαστών και ανυπότακτων νεολαίων, της Ζυρίχης στην Ελβετία και των Εξαρχείων στην Ελλάδα, τη δεκαετία του '80, όπως και την αθρόα εισαγωγή ηρωίνης στις ελληνικές φυλακές μετά τις εξεγέρσεις του '90 για τη μετατροπή των κρατουμένων σε φυτά, τακτική που ακολουθείται ακατάπαυτα μέχρι και σήμερα. Επίσης, παρότι έχουν επιχειρήσει να το θάψουν, η ηρωίνη και οι αμφεταμίνες κατέφθαναν με τα τσουβάλια στα πολεμικά μέτωπα του Βιετνάμ, για τη μετατροπή των Αμερικάνων στρατιωτών σε άβουλα φονικά ρομπότ ή από ένα σημείο και μετά για την αποδοχή της μοίρας τους ως αναλώσιμο υλικό.

Το ζήτημα, όμως, «ναρκωτικά» έχει αξιοποιηθεί στο έπακρο και για την εξυπηρέτηση ευρύτερων κατασταλτικών στρατηγικών, σε ιδεολογικό, νομοθετικό και υλικό επίπεδο. Βαδίζοντας χέρι-χέρι από τη δεκαετία του '70, «αντιναρκωτική» και «αντιτρομοκρατική» εκστρατεία, αποτέλεσαν τους βασικούς συστημικούς πυλώνες κατασκευής εσωτερικών εχθρών στις δυτικές κοινωνίες («οργανωμένο έγκλημα», «τρομοκράτες», στιγματισμός του χρήστη/εξαρτημένου)¹, επιβολής σκληρών νομοθεσιών (που έχουν εφαρμοστεί σχεδόν αποκλειστικά πάνω σε χρήστες και εξαρτημένους και έχουν αξιοποιηθεί κατ' επανάληψη στην ποινική καταστολή κοινωνικών αγώνων και αγωνιστών)², ανάπτυξης εκτεταμένων συστημάτων ελέγχου (ηλεκτρονικό φακέλωμα, παρακολούθησεις τηλεφώνων/e-mail, κάμερες παρακολούθησης, βιομετρικά διαβατήρια)³ και ενίσχυσης των αστυνομικών δυνάμεων (αριθμητική διόγκωση, σύσταση πολλών νέων σωμάτων)⁴. Ενώ στο όνομα της «αντιναρκωτικής» εκστρατείας, ειδικά οι ΗΠΑ, πραγματοποίησαν μια σειρά εξωτερικών επεμβάσεων, ήδη από την δεκαετία του '70, για την καταστολή επαναστάσεων, εξεγέρσεων ή αναπτυσσόμενων ριζοσπαστικών κινημάτων, ιδίως στη Λατινική Αμερική, με την πολυεπίπεδη στήριξη εξαιρετικά αυταρχικών και έντονα ταξικών καθεστώτων, την οργάνωση πραξικοπημάτων, και την ενίσχυση ή οργάνωση παραστρατιωτικών ταγμάτων «εξαφανίσεων» και δολοφονιών αγωνιστών⁵.

Για τους όλους αυτούς τους λόγους, δεν είναι τυχαίο, που αντικαθεστωτικά πολιτικά-κοινωνικά κομμάτια στον ελλαδικό χώρο ασχολήθηκαν με το ζήτημα, κυρίως τη δεκαετία του '80, περίοδο ραγδαίας εξάπλωσης του φαινομένου της χρήσης/εξάρτησης, πραγματοποιώντας και σχετικές επιθετικές ενέργειες⁶.

5. Περιπτώσεις Κολομβίας, Περού, Βολιβίας, όπου οι συμμαχίες των ΗΠΑ για την καταστολή των «ανατρεπτικών» δεν αφορούσαν μόνο την ολόπλευρη στήριξη αντιδραστικών καθεστώτων, αλλά και ομάδες ισχυρών συμφερόντων εκτός επίσημου κράτους, οι οποίοι δεν ήταν μόνο μεγαστάνες του πλούτου αλλά διατηρούσαν και ιδιωτικούς στρατούς, λόγω των δραστηριοτήτων τους στην παραγωγή και διακίνηση «ναρκωτικών». Για παράδειγμα, στην Κολομβία, σύμφωνα με στοιχεία του ίδιου του κολομβιανού κράτους, στις παραστρατιωτικές μονάδες, με τις οποίες συνεργάζεται ασαφώς ο κολομβιανός στρατός, που με τη σειρά του χάρει της αμέριστης στήριξης των ΗΠΑ, αναλογεί το 40% των ποσοτήτων κοκαΐνης που διακινούνται εκτός Κολομβίας.

6. Ο Ε.Λ.Α. (Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας) πραγματοποίησε βομβιστική ενέργεια, στις 5/7/85, στο ξενοδοχείο «Απόλλων Παλλάς» στο Καβούρι, τόπο συνάντησης της διεθνούς δίωξης «ναρκωτικών», της οποίας προΐσταται η υπηρεσία δίωξης των ΗΠΑ (DEA). Η Ε.Ο. 17 Νοέμβρη, στις 21/1/88, πραγματοποίησε απόπειρα κατά του στελέχους της DEA, Τζώρτζ Κάρος, στη Φιλοθέη. Ενώ οι αναρχικοί στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 πραγματοποίησαν σειρά επιθέσεων σε βαλτούς από την ασφάλεια ανθρώπους των «κυκλωμάτων», που επιχειρούσαν μαζική εισροή πρέζας στην πλατεία Εξαρχείων. Επιθέσεις, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις μετεξελίχθηκαν και σε συγκρούσεις με τις αστυνομικές δυνάμεις, οι οποίες προσέτρεχαν για την προστασία των «φιλήσυχων πολιτών» από τις επιθέσεις «περιθωριακών» και «ναρκομανών». Το ίδιο χρονικό διάστημα υπήρξε έξαρση της «αντιναρκωτικής» προπαγάνδας, τόσο από την κυβερνητική (ΠΑ.ΣΟ.Κ.), όσο και από την αντιπολιτευτική πλευρά (Ν.Δ.). Αυτό που ανησύχησε ιδιαίτερα τον κρατικό μηχανισμό και τα κόμματα εξουσίας, ήταν το γεγονός της ευρείας κοινωνικής αποδοχής και επιδοκιμασίας αυτών των «τρομοκρατικών» πράξεων. Η εικόνα που παρουσίαζε τους αναρχικούς ως «περιθωριακούς» και «ναρκομανείς» κατέρρευσε, ενώ το κράτος εμφανίστηκε ως προστάτης των «κυκλωμάτων» διακίνησης ηρωίνης και ήταν φυσικό να ζητήσει τη ρεβάνς στην «αντιναρκωτική» τρομοκρατία.

Κρατικές πολιτικές απαγόρευσης, τα όρια της αντι-απαγορευτικής προσέγγισης, πρόταγμα

Σε προέκταση της ιστορίας των «ναρκωτικών» και των εξαρτήσεων ως ιστορία της κρατικής-καπιταλιστικής εξουσίας και των συμφερόντων της, εμφανίζεται η ιστορία των πολιτικών απαγόρευσης, η οποία από την έναρξη της (τη δεκαετία του '20) μέχρι σήμερα χαρακτηρίζεται από σκόπιμες «παλινδρομήσεις» και διαρκείς «επαναπροσδιορισμούς» (για παράδειγμα το αλκοόλ που αρχικά απαγορεύτηκε αργότερα επανανομιμοποιήθηκε, ανοίγοντας και την τεράστια αγορά της βιομηχανίας οινοπνευματωδών ποτών, ενώ άλλες ουσίες εντάχθηκαν σταδιακά στο απαγορευτικό πλαίσιο).

Αυτό που συμβαίνει είναι ότι τα ίδια συμφέροντα, οι ίδιοι μηχανισμοί, τα ίδια επιτελεία, που ευθύνονται για τη διαμόρφωση της σύγχρονης σχέσης των ανθρώπων με τα λεγόμενα «ναρκωτικά» και το πρωτόγνωρο ιστορικά φαινόμενο της εξάρτησης, με ηθικοχριστιανικές κορωνίδες και κροκοδείλια δάκρυα εμφανίζονται ως τιμητές της μάχης κατά των «ναρκωτικών», για να σωθεί η νεολαία από τον βούρκο της κατάντιας και της ακολασίας.

Στην πραγματικότητα όμως οι πολιτικές απαγόρευσης πετυχαίνουν (ή ενδεχομένως επιδιώκουν) το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που διακηρύττουν, δηλαδή, τον περιορισμό ή και την εξαφάνιση του φαινομένου της χρήσης «ναρκωτικών» και της εξάρτησης από αυτά.

Είναι δεδομένο ότι η απαγόρευση κατασκευάζει και συντηρεί ένα μύθο «παρανομίας» και «παραβατικότητας» γύρω από τις συγκεκριμένες ουσίες, ιδιαίτερα ελκυστικό για τις αυθόρμητες τάσεις άρνησης και προσπέρασης κάθε απαγόρευσης, κυρίως των νεαρών ηλικιών. Ταυτόχρονα, η σκόπιμη ομογενοποίηση αυτών των ουσιών ως «ναρκωτικά» και η οργανωμένη σύγχυση (με καταλυτική τη συμβολή του ιατρικού κατεστημένου) γύρω από τη συγκεκριμένη επίδραση κάθε ξεχωριστής ουσίας και τις εξαρτησιογόνες ή όχι ιδιότητές της, ευνοεί τη διαδοχική δοκιμή όλο και περισσότερων «παράνομων» ουσιών. Αφού, όταν στην πρώτη φάση επαφής ενός νέου ανθρώπου με κάποια τέτοια ουσία (πλέον συνηθισμένη περίπτωση το χασίς) δεν του συμβούν αυτά για τα οποία τον εκφόβιζαν οικογένεια και ειδήμονες, τότε θεωρεί ότι το ίδιο ισχύει και με τις υπόλοιπες (βασικό βήμα, σε συνδυασμό και με τεχνητές ελλείψεις χασίς στην πιάτσα π.χ. πριν τις 5ήμερες εκδρομές των σχολείων ή τις καλοκαιρινές διακοπές, για την ηρωίνη). Κέρδος, βέβαια, από αυτό το καθεστώς απαγόρευσης έχουν και οι φαρμακοβιομηχανίες, με τα «νόμιμα» χημικά τους σκευάσματα, πολλά από τα οποία είναι εξαρτησιογόνα, γεγονός που επίσης σκόπιμα αποκρύπτεται.

Από την άλλη, είναι πασιφανές ότι η απαγορευτική πολιτική περισσότερο εξυπηρετεί παρά ενοχλεί τα δίκτυα παραγωγής-διακίνησης «ναρκωτικών», μια και όπως προαναφέραμε διατηρεί τις τιμές και συνεπώς την κερδοφορία σε δυσθεώρητα ύψη. Ενώ το ποινικό της πλαίσιο αφορά κατ' αποκλειστικότητα χρήστες και εξαρτημένους (που συνήθως είναι και μικροδιακινητές για να βγάλουν τη δόση τους), εκτός κι αν μας διαφεύγει έστω και μία περίπτωση δίωξης ή φυλάκισης κάποιου από την κορυφή της πυραμίδας των «κυκλωμάτων».

Με δεδομένο, λοιπόν, ότι κάθε απαγόρευση επιβάλλεται για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων και ποτέ δεν επιλύει κανένα πρόβλημα παρά μόνο αυξάνει τους βαθμούς ατομικής και κοινωνικής ανελευθερίας, είναι λογικά επιδιωκόμενη η άρση της απαγόρευσης στη χρήση οποιασδήποτε ουσίας, όπως άλλωστε η κατάργηση κάθε απαγόρευσης. Επειδή, όμως, οι κρατικές πολιτικές απαγόρευσης αποτελούν όντως μία σημαντική παράμετρο εξάπλωσης του φαινομένου χρήση/εξάρτηση αλλά όχι και τη ρίζα του (η οποία όπως έχουμε ήδη αναλύσει εδράζεται στο σύγχρονο τρόπο ζωής, έτσι όπως οργανώνεται από τα πολιτικά και οικονομικά αφεντικά, τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις τους), μια αντι-απαγορευτική προσέγγιση όσο αυτονόητη κι αν φαντάζει δεν μπορεί να αποτελεί και αιχμή. Τίποτα λιγότερο από την ενσυνείδητη (και σε καμία περίπτωση ηθικιστική) άρνηση της λοβοτομής μας και την προοπτική καταστροφής του εξουσιαστικού-εκμεταλλευτικού συστήματος, που προκαλεί όλα τα δεινά και τις τάσεις «φυγής» των ανθρώπων, δεν μπορεί να συνιστά στάση ζωής και πρόταγμα αγώνα.

Άλλωστε, η αντι-απαγορευτική προσέγγιση όπου εφαρμόστηκε -στην Ευρώπη έχουμε τα παραδείγματα των αντι-απαγορευτικών «παραδείσων» του Άμστερνταμ στην Ολλανδία και της Κριστιάνια στη Δανία- μπορεί να επέφερε σταθεροποίηση στον αριθμό των χρηστών ηρωίνης και μείωση των θανατηφόρων περιστατικών από αυτή, αλλά καθόλου δεν συνεισέφερε στον περιορισμό της γενικότερης χρήσης ουσιών (μάλιστα το αντίθετο αφού αποτέλεσαν και προορισμούς «ναρκω»τουρισμού). Και πέρα από το «κεκτημένο» στη χρήση όποιου ουσίας επιθυμεί ο καθένας, δεν ευνόησε με κανένα τρόπο την ανάπτυξη κοινωνικών αντιστάσεων ή έστω κάποιου προβληματισμού γύρω από την εξουσιαστική οργάνωση της ζωής και του κόσμου. Αντίθετα, αυτό που χαρακτηρίζει τα μέρη αυτά είναι ότι αποτελούν για τους θαμώνες ή τους επισκέπτες τους, νησίδες ατομικής-κοινωνικής-πολιτικής αδιαφορίας και αδράνειας για τα σοβαρά κοινωνικά προβλήματα που τους αφορούν άμεσα ή τους περιστοιχίζουν.

Έτοιμες λύσεις και συνταγές δεν υπάρχουν, γιατί καμία πραγματική διέξοδος δεν προσφέρεται έξω από εμάς τους ίδιους/τις ίδιες και τις ενσυνείδητες επιλογές μας. Ας οπλίσουμε, λοιπόν, τις επιθυμίες μας, ας πάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας, ας αρνηθούμε τη λοβοτομή μας, ας διαμορφώσουμε σχέσεις αλληλεγγύης, ισότητας και συντροφικότητας, ας οργανώσουμε την αγριότητα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ας επιτεθούμε στην κρατική-καπιταλιστική βαρβαρότητα.